

Eesti meeldivaimad ilmarekordid

Nagu enamik põhjamaalasi on eestlased alati ihanud sooja. Näiteks eelistasid Haljala kandi inimesed parem soojas surra, kui külmas elada, Tarvastu omad toetasid: ega soe konti riku. Muidugi, kui „sooja“ all mõista kõrget palavikku, siis see rikub küll konti.

Ain Kallis

Homo sapiens on teatavasti pärit troopilistelt aladelt ja kohastunud elama üsna kitsas temperatuurivahemikus. „Tsiliviliseeritud inimene“ tunneb end mõnusalt vaid siis, kui õhutemperatuur jääb vahemikku 15 ja 30 kraadi. Selline on Eesti inimene, kes kutsub ilma põrgukuumaks enamasti siis, kui õhutemperatuur ületab 30 kraadi. Seda juhtub aga peaaegu igal suvel. Esimese väga kõrge soojanäidu on esitanud Karl Ernst von Baer oma väitekirjas 1811. aasta juuni ilmastiku kohta: 28. kuupäeval mõõtis ta Tartus +35,4 °C [2].

Millest oleneb veel meie õdusus? Eks päikesepaistest, see omakorda atmosfääris tuuritavaist antitsüklooneist. Millised Eesti paigad on aga kõige lämmimad, päikeselisemad? Praegu kehtivad kliimarekordid on esitatud Eesti ilmteenistuse juubeli-aastal koostatud loendis. Ka seekord oleme selle järgi teinud valiku [1].

Kõrgeim mõõdetud temperatuur

1992. aasta lõikuskuul valitses tõeliselt südasuvine soojus. Maksimaalne õhutemperatuur kerkis 11. augustil kõikjal Mandri-Eestis +30 kraadi piirile, vaid saartel jäi veidi madalamaks. Võrus registreeriti pärastlõunal rekordilise termomeetri näiduna +35,6 kraadi.

Olles lapanud 25 aasta taguseid augustikuu üle-eestilisi ajalehti, ei näi Võrus sündinud kuumarekord üllataval kombel isegi ületanud

uudisekünnist. Üksnes Öhtuleht on lühidalt maininud, kuid sedagi alles nädal hiljem, et „11. augustil registreeriti Tallinnas augustikuu kuuma-rekord 34,2 kraadi ja Võrus märgiti isegi 35,6 kraadi“. Aga ei sõnagi, et Võrus kirja pandu oli Eesti uus tippmark, mõõtmiste ajaloo kõrgeim õhutemperatuur. Võru külje all elav ilmavaatleja Enno Kalde on meenutanud, et sellist palavust mitu päeva järjest poleks küll tahtnud: „Tuult oli vähe ja õhk väga lämbe, niiskevõitu, mistõttu ka väsitav“ (Maaleht, 10.08.2017).

Peale Võrus sündinud Eesti rekordi said siiani kehtivad kõrgeimad soojanäidud tol päeval endale Jõgeva (34,6°), Türi (34,3°), Tõravere (35,1°) ning Viljandi ja Väike-Maarja (mõlemas 34,5°). Muide, tol päeval mõõdeti Põlvamaal Himmistes veelgi kõrgemaks kuumapäevaks 38,0 °C! Kuid tegu oli vaatlusposti, mitte meteojaamaga, sestap otsustati see näit jätta rekordina kinnitamata.

2010. aastal oldi uuele tippulemusele väga lähedal: 7. augusti pärastlõunal mõõdeti Narva-Jõesuus 35,4 kraadi ehk ainult 0,2 kraadi kehtivast rekordist vähem. Rekordi nurjas Venemaalt Eestisse kandunud metsatulekahjude suits, mis nõrgendas maapinnale jõudvat päikesekiirgust ja jahutas soojust.

Kõige soojem kuu

Meteoroloogiline suvi (juuni–august) oli 2010. aastal erakordne. Kuigi juuni keskmine õhutemperatuur oli normist 0,4 kraadi madalam, üle-

tas kolme suvekuu keskmine soojusnormi (18,1 °C) 2,4 kraadi võrra.

Eriti palav oli juuli, kui Eesti õhutemperatuuri keskmiseks arvutati 21,8 °C (norm 16,7 °C). Kohalik kõrgeim kuu keskmine näit 23,4 °C arvutati Narva-Jõesuu rannikujaaamas (norm 16,9°). Ööpäeva keskmine õhutemperatuur püsis tollal enamikul päevadel üle +20 kraadi, vaid üksikutel päevadel jäi sellest madalamaks. Maksimaalne õhutemperatuur kerkis mitmel päeval üle +30 kraadi, kõrgeim näit, nimelt +34,5, mõõdeti 28. juulil. Öine miinimum ei langedud alla +13 kraadi.

Kõige soojem aasta

Kõige kõrgem aasta keskmine õhutemperatuur 8,5 °C on arvutatud Vilsandi ilmajaamas 2015. aastal. Kuude keskmised õhutemperatuurid oli saarel peaaegu kogu aasta vältel olnud normist kõrgemad, vaid kaks kuud olid pisut jahedamad. Aasta

Palaval suvepäeval on mere ääres kohaliku tekkega pilvi vähem, seetõttu jagub rohkem päikesepaistet. Ent mererannad leevendavad kuumust

jooksul olid öised miinimumõhutemperatuurid negatiivsed ainult üksikudel päevadel talvekuudel.

Kogu Eesti territooriumi kohta arvestatuna (aastad 1961–2018) oli kõige soojem aasta hoopis 2015, kui keskmine näit oli $+7,6\text{ }^{\circ}\text{C}$ (norm $+6,0^{\circ}$).

Kõige kõrgem aasta keskmine õhutemperatuur $8,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ on arvatud Vilsandi ilmajaamas 2015. aastal.

Kuna iga aasta keskmist temperatuuri mõjutab just talvekuude külmus (aastatevaheline muutlikkus on talvel palju suurem kui suvel), alandas väga kuum suvega 2010. aasta parameetrit nii jaanuar (normist külmem isegi 7,5 kraadi võrra), veebruar (anomaalia normist $-2,8$ kraadi) kui ka detsember (anomaalia $-4,4$ kraadi).

Samas olid 2015. aastal neli „suvisemat“ kuud normist pisut jahedamad, talvekuud see-eest väga soojad (veebruar 4,4 kraadi ja detsember 5,3 kraadi keskmisest soojem). Tulemus oli rekordiliselt kuum aasta.

Aasta päikesepaiste kestuse maksimum

Aastaid oli meie päikeseliste paikade nimistus esikohal Vilsandi, vahel ka Sõrve. 2008. aastal lisandus Saaremaa mõõtekohtadele Roomassaare sadam. Ilmselt on sealse mõõteriista asukoht soodne: mere lähedus vähendab kohaliku tekkega pilvede mõju. Igatahes paistis seal päikest tunduvalt enam kui sisemaal. Eriti õnnelikud olid Kuressaare kodanikud, sest tänu oma „eeslinnale“ said nad Eesti päikesepaiste meeldiva tiitli!

Erakordselt palju oli Saaremaal päikest näha 2011. aastal: Roomassaares registreeriti päikesepaiste kestuseks **2440 tundi**, Sõrves

2387 ja Vilsandil 2185 tundi (võrdluseks: Võrus 1767 tundi). Aasta jooksul oli Roomassaares kokku ainult 60 päeva, mil päikest ei paistnud päeva jooksul mitte minutitki; päikesepaiste kestus oli 54% võimalikust. Kui suvekuudel säras päike igal päeval, siis jaanuaris oli 18 päeval taevas pilvedega kaetud.

Veel üks võrdlus. USA päikesepaistepaikkonnas Yumas (Arizona) paistab päike aastaks keskmiselt üle 4000 tunni ehk 91% võimalikust ajast, Ida-Saharas isegi 4300 tundi (97% võimalikust).

Aasta päikesepaiste kestuse miinimum

Nukram ilmalik tiptulemus kuulub Kuusikule. Nimelt said sealsed elanikud 1977. aastal päikest näha vaid 1124 tundi ehk 25% võimalikust ajast. Aasta jooksul oli kokku 156 päeva, mil päikest ei paistnud päeva jooksul mitte minutitki. Ainuke kuu, kui päikest paistis kõikidel päevadel, oli

Parim koht, kus Ruhnus ujuda, on laulvate liivadega Limo rand

juuni. Kõige päikesevaesemad olid jaanuar ja detsember, vastavalt 24 ja 25 päikeseta päeva.

Õhurõhu rekordeid

Kui põrgukuumuse või -külmuse tunneb meist igaüks oma nahal kergesti ära, siis õhurõhuga on asjad teisiti. Üldine loodusseadus nendib: mida madalamal sa oled, seda enam sind rõhutakse. Kuna meteoroloogiaõpikute järgi langeb õhurõhk kõrgusega umbes 10 hektopaskalit (hPa) ehk 7,5 mmHg iga 100 meetri kohta, peaks mägedes atmosfääri rõhumine sealsete elanike turjale olema kõvasti väiksem kui ookeani kaldal, suurim aga alamikel, näiteks Surnumere ääres. Suure Munamäe tipul peaks baromeeter näitama ligi 30 hPa vähem kui Tallinnas.

Seega, et võrrelda ilmajaamadest saadud andmeid, arvutatakse (taandatakse) kõigis ilmajaamades, nii madalikel kui ka kõrgmäestikes, õhurõhud sellisteks, nagu need oleksid seal merepinna kõrgusel. ■

Võrdluseks Eesti tulemustega esi-

tame kõigepealt maailmarekordid sel alal. Kõrgeim õhurõhu näit 1083,3 hPa registreeriti hiiglasliku Siberi antitsükloni aegu Lääne-Siberis Agatas 31. detsembril 1968. Madalaimad õhurõhud saadakse orkaanide-taifuunide silmades, senine rekord, 870 hPa, on mõõde-

Kui põrgukuumuse või -külmuse tunneb meist igaüks oma nahal kergesti ära, siis õhurõhuga on asjad teisiti.

tud 12. oktoobril 1979 taifuunis Tip Guami saare lähedal.

Kõrgeim mõõdetud õhurõhk merepinnal: 1057,2 hPa (793 mmHg), 21. november 1993, Narva.

Õhurõhk hakkas tõusma 19. novembri õhtul ning tõusis kuni 21. novembri keskpäevani, mil õhurõhk oli 1057,2 hPa. Seejärel hakkas õhurõhk tasapisi langema.

Madalaim mõõdetud õhurõhk merepinnal: 947,6 hPa (711 mmHg), 16. detsember 1982, Naissaare.

Õhurõhu järgi olnuks justkui tegemist kolmanda kategooria orkaaniga! Õhurõhk hakkas langema 14. detsembril ja langes kuni 16. detsembri pärastlõunani, kui õhurõhk oli Naissaarel 947,6 hPa. Purustusi maismaal ei olnud.

Lõpetuseks. Alati ei tasu oma silmi uskuda: 2020. aasta 14. aprilli ülevaates ilma olukorrast (coolwx.com/history.php) leidsid ka maailmarekordilised tulemused, nagu kuumanaät +59 °C (Cooki saared) ja õhurõhk 1091,1 hPa (Sept Iles, Canada). Ootame veel paar päeva. ■

1. Kallis, Ain jt 2019. 100 aastat Eesti ilma(teenistust). Keskkonnaagentuur, Tallinn.
2. Tarand, Andres; Jaagus, Jaak; Kallis, Ain 2013. Eesti kliima minevikus ja tänapäeval. Tartu ülikooli kirjastus, Tartu.

Ain Kallis (1942) on meteoroloog ja klimatoloog, Eesti keskkonnaagentuuri peaspetsialist.